

Голденштейн Катерина Олександрівна

Кандидат політичних наук, викладач

Політико-правовий коледж «АЛСКО» (м. Київ, Україна)

<https://orcid.org/0000-0002-6977-9716>

e-mail: k.golden2022@gmail.com

ГЕРОЇЗМ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН: ОСОБЛИВОСТІ СИМВОЛІЧНОГО ВІДОБРАЖЕННЯ

Резюме

Досліджено соціальну роль символізму, як такого, що надає політичному життю, політичним діям особливого сенсу. На цій основі розглянуто феномен «героїзму» в структурі символічної політики держави. Осмислено сутність і функції символів героїзації, механізм і методи її символізації та впровадження в суспільну свідомість. Розкрито значення створення «образу героя» як способу політично зумовленого використання соціальної активності. Показано на прикладах історичні витoki «образу героя» та чинники його впливу на суспільно-політичні процеси, включаючи функцію збереження та продукування національно орієнтованих цінностей, а також спекуляції з метою забезпечення панування певних політичних сил.

Доведено, що формування героїчних символів є одним із ключових ідеологічних інструментів впливу на психологію громадян загалом і водночас є феноменом масової, значною мірою міфологізованої свідомості. Проаналізовано процес формування героїчних символів та типи героїчних вчинків, особливості їх використання політичною пропагандою. Відображено специфіку формування та символічного відображення «образу героя», його місце в історичній пам'яті сучасного суспільства. Виявлено можливості і перспективи інтерпретації феномена героїзму в сучасній Україні з урахуванням реалій російсько-української війни.

Ключові слова: символізм, символічна політика, політична влада, героїзм, герой, дегероїзація, політична ідеологія, міфологічна свідомість.

Вступ

Символізм є невід'ємною складовою політичної влади, що актуалізує і передбачає відповідне використання різних ресурсів для її зміцнення. Основною проблемою правлячої сили завжди залишається її легітимація та підтримка авторитету, тому апеляція до героїзму як до концепту, де Герой уособлює цей авторитет, характерна для будь-якого суспільства.

По-перше, героїзм виступає важливим показником ціннісної смислової установки формування і розвитку особистості. Апеляція до нього тісно пов'язана із завданням виховання патріотизму і громадянськості, що своєю чергою впливає на процес формування політичної ідентичності суспільства.

По-друге, сама ідея героїзму виявляється завжди актуальною в будь-якому суспільстві як своєрідне «мірило», взірець, орієнтир поведінки, що має широку суспільну підтримку. На думку англійського філософа Т. Карлайла, повага до героїв є показником суспільних стосунків між людьми, а спосіб вираження цієї поваги слугує істинним масштабом для оцінювання ступеня нормальності або ненормальності панівних стосунків [1].

По-третє, впровадження в масову свідомість героїзованого світосприйняття пов'язано з формуванням суспільно-політичної свідомості громадян а також із завданням ідеологічного виховання. Завдяки здобутій довірі та актам нормативної легітимації героїчна особистість своєю діяльністю створює умови мобілізації громадян для досягнення конкретної політичної мети.

Теоретичну основу аналізу символічної сфери з присутністю в ній феномена героїзму складають праці зарубіжних та вітчизняних науковців, таких як: П. Бурд'є, П. Бергер, Ю. Габермас, М. Едельман, У. Джеймс, Е. Кассіер, К. Касторіадіс, Г. Келлі, Ю. Лотман, Т. Лукман, Дж. Мід, А. П'ятигорський, П. Рікер, А. Шюц та інших. Важливо відзначити також наукові доробки сучасних українських вчених, які певною мірою відображають вищезазначену проблему: Н. Амельченко, В. Бебика, І. Варзара, М. Головатого, В. Горбатенка, С. Демченка, Т. Кадлубович, Л. Кочубей, В. Ковалевського, В. Корнієнка, І. Кресіної, В. Недбая, Г. Почепцова, Ю. Шайгородського та інших дослідників.

Важливо зауважити, що способи і засоби апеляції до героїзму багато в чому зумовлені конкретною культурою суспільства, тому категорії «герой» і «героїзм» спочатку належали насамперед до культурних, а не політичних універсалій. Розкриття цієї проблеми фактично визначає точку відліку для належного та гідного національно-культурного розвитку будь-якої країни. Феномен героя в культурі досліджується численними сучасними науковцями, серед яких потрібно назвати О. Гриценка, Є. Кононенка, О. Ліщинську, О. Різника, М. Рябчука, В. Солодовника, М. Стріху, С. Тримбача, Т. Шумейка,

авторів колективної монографії «Герої та знаменитості в українській культурі» [2].

Попри це, у вітчизняній політології досі відсутні фундаментальні праці, присвячені зазначеній науковій проблемі.

Методи дослідження

Дослідження визначеної нами мети передбачає комплексне застосування різних наукових підходів і методів, зокрема таких, як поєднання аналізу і синтезу, історична ретроспекція і аналогія, екстраполяція, системний та діалектичний методи, що дозволили розглянути особливості символічного відображення феномена героїзму, що власне і складає мету пропонованого дослідження.

Результати дослідження

Почнемо з того, що може здатися дещо несподіваним. Оперуючи термінами «герой» і «героїзм», потрібно взяти до уваги, що «героїзм», як суспільне явище, не є функцією Героя за замовчуванням. Герой не продукує «героїзму», він здійснює вчинки, які є актами, дискретними діями. Натомість героїзм — це своєрідна аура, що «огортає» суспільство з високими спонуканнями, певними ціннісними установками, з його розумінням того, що являє суть героїчного вчинку (подвигу). Саме це слугує основою для набуття людиною «статусу Героя» і є відправною точкою символічного його відображення в майбутньому. Тому якщо сув'язь «подвиг — герой» кореспондує безпосередньо із сьогоденням (принаймні про подвиг людини повинні знати), то «герой — «символ» потребує темпоральної складової у сприйнятті й осмисленні феномена героїзму. Отже, категорія «герой» тут вже суто ретроспективна, що якраз і припускає рефлексію із символізацією, яку виробляють нащадки, навіть найближчі за часом.

Ще починаючи від стародавніх часів суспільство визначало і розрізняло «героїв» і «анти-героїв». Потрібно визнати, що динаміка суспільно-політичних оцінок «від сліпого обожнювання до повного нерозуміння» (хіба що не із «завидною сталістю») постійно виявляється в певні періоди майже в кожному суспільстві, коли під виглядом «відкриття нових фактів» відбувається девальвація Героя. Цю ситуацію називають процесом дегероїзації. Ми оцінюємо окремо взятую людину, беручи до уваги, насамперед, вихідні умови її буття, її час. Й саме у такий спосіб сьогодні відбувається «повалення» тих Героїв, які втілювали собою уявну велич, і наново прославляються зовсім інші імена. При цьому, варто зауважити, що наше право судження ґрунтується не на безпристрасності, а скоріше, на оцінці «корисності» для політичного сьогодення будь-якого прояву героїзму і особистості Героя в минулому. Натомість, за наявності спільних рис, нові епохи висувають нових Героїв, що наділені певними якостями.

Герой у різні часи був фігурою, яка привносила в суспільно-політичне життя стабільність, передбачуваність замість хаотичного стану. Саме завдяки таким якостям героїчна постать міцно закріпилась у соціальному контексті, виступаючи в ролі основного, або навіть архетипного явища, що супроводжувало важливі події в суспільстві, об'єднуючи людей, консолідуючи соціум. Символізація Героя впливала на розподіл священних сил у суспільному житті, формуючи відповідну суспільну свідомість, коли царів і героїв прирівнювали до богів, що безумовно сприяло, особливо в давнину, зміцненню держави і збереженню влади.

У ХХ ст. процес символізації Героя відбувався паралельно з динамікою самого життя. У цьому контексті на особливу увагу заслуговує книга Джозефа Кемпбелла «Тисячолікий герой» [3], яка з'явилася в середині ХХ ст. Д. Кемпбелл припустив, що основою всієї світової міфології є так званий «моніт», який він вважав ядром історії Героя, зазвичай починаючи з розповіді про його чудесне народження. Ця «техніка» сьогодні більше відома як «Шлях Героя». Про неї писали не лише Дж. Кемпбелл, але і сучасні неакадемічні автори, такі як Емі Гармон, Крістофер Воглер та інші. За таким принципом взагалі побудовано більшість історій — від священних текстів до «Зоряних війн» і сучасних мультфільмів (пригадаємо хоча б мультфільм «Шрек»).

Сучасне суспільство занурене в нові політичні міфи, які, на відміну від міфологій наших предків, не формують цілісної картини світу. Натомість вони висвітлюють лише обмежені аспекти героїзму, або навіть створюють паралельні реальності. М. Еліаде підкреслює, що головним чином людина сучасності позбавлена «істинної творчості» — творення нової людини, надлюдини, людини-бога [4]. Однак, попри те, що сьогодні освічене суспільство виявляє в цілому негативне ставлення до міфотворчості, всі народи так чи інакше звеличують своїх Героїв, їхні історії, зберігають їм відданість і вважать їх своїм духовним надбанням. Тому є всі підстави стверджувати, що уявлення про героїзм і ставлення до Героя в суспільстві відображає, поряд з іншим, духовно-моральний рівень політики.

У зв'язку з цим, цікавим сьогодні видається питання щодо розуміння критеріїв Героя як феномена. Словник української мови тлумачить його наступним чином: це «видатна своїми здібностями і діяльністю людина, що виявляє відвагу, самовідданість і хоробрість у бою і в труді» [5]. Але виходячи із чого людська спільнота нагороджує людину символічним ореолом? Його надають, керуючись не тільки рішенням фахівців або вищого політичного керівництва, а радше певною єдиною волею багатьох. Для цього недостатньо так званої минулої «слави». Постать Героя сьогодні часто може з'явитися «миттєво» в новинних повідомленнях, коли, наприклад, оголошують про посмертну нагороду людині за військовий подвиг, або може постати як важлива деталь в оповіданні, наприклад, в сімейній історії тощо.

Цим званням удостоюють, керуючись, можливо, якимось відчуттям, а не лише судженнями, почерпнутими з літературних оповідей чи документів. Саме відчуттям, бо культ героїв ґрунтується на сентименті, на емоції. І тут важливо якщо не розділяти цей сентимент, то бути ним оточеним. З іншого боку, цілком очевидно, що сьогоднішній «культ героїв» є головним породженням й головним джерелом могутності поп-культури. Без цього чинника жодна розмова про «героїв нашого часу» наразі неможлива. Річ не в тому, що поп-культура нібито «транслює» цей культ, радше вона формує і підтримує його символічність. У цьому сенсі не поп-культура є інструментом сучасної символічної політики, а скоріше політику можна вважати однією з функцій поп-культури як гігантського, неосяжного ринку.

З іншого боку, механізм створення героїчних символів безсумнівно належить до сфери ідеології та пропаганди, а їх зміст, як було з'ясовано, відноситься до категорії соціальної міфотворчості. Цей процес може відбуватися як зверху (через засоби масової інформації, літературу, кінематограф тощо), так і знизу, на рівні фольклору. Однак, для того щоб стати феноменом масової свідомості, ці рівні повинні були зімкнутися: символ, «спущений згори», часто ставав популярним серед народу, а символ, «народжений у масах», отримував підтримку з боку пропаганди. Символами могли стати реальні факти, що відповідають потрібним системі вимогам, і факти, які пройшли обробку, щоб їм відповідати. Замовчування про одне, вигадка про інше, особлива увага до третього — і подія набуває потрібного звучання та ідеологічних акцентів.

Піднімаючи одного героя до рівня символу, система вже не цікавиться іншими, бо лише символ здатен виконувати певні ідеологічні функції, а для цього над ним треба немало «попрацювати», відкидаючи невігідні факти, шліфуючи біографії, щоб перетворити людину на пам'ятник, на гасло, на легенду. І вже не має значення, хто був першим. Головне, кого першим помітила система і наскільки він відповідає потрібному їй стереотипу героя.

Інший бік пояснення символічності Героя можна розглянути через категорії «неповторність», «незамінність», «велич». До того ж зовсім не суттєво, чи додають до імені людини ці епітети, адже їх зміст безумовно залежить від того, були чи ні раніше особистості, яких такими епітетами називали. Тобто, Герой — це той, без кого світ здавався б нам неповним, оскільки певні визначні його дії і досягнення стали можливими лише завдяки йому.

Інформаційна обізнаність та освіченість сучасного суспільства дозволяє формувати уявлення про відомих людей не лише в межах окремої країни, а й про тих, які належать до різних народів. Якщо йдеться про різні епохи, то зазвичай символізувати Героя, мабуть, набагато простіше, бо його образ пройшов своєрідну апробацію часом. Але якщо йдеться про Героїв сьогodenня, які ще не встигли надбати «символічного підґрунтя», постає питання: чи можна застосувати до кожного з них окремо поняття «великі» і які критерії

цієї «величі»? У цьому аспекті доволі складно говорити про надійність, постійність та послідовність. Іноді звання «великого» дають, виходячи, скоріше, з інтелектуальних, іноді – з моральних якостей, беручи в цьому випадку за основу переконливі документальні свідчення, чи, знову таки, керуючись простим людським відчуттям.

У сьогоденній росії тема героїзму тісно пов'язується із категоріями «самовідданість» та «самопожертва», що були провідними у соціально-ідеологічній сфері СРСР, коли навіть літературно-фантастичні персонажі «діяли в душі» військово-патріотичного виховання. Не будучи реально існуючими вони отримували ореол символічності в реальному житті. Наприклад, декілька поколінь жителів Кривого Рогу мали можливість споглядати скульптуру Данко — міфічного Героя легенди із твору М. Горького «Стара Ізергіль». Цей пам'ятник був встановлений у Кривому Розі у 1963 році [6]. Як ми знаємо, Данко пожертвував собою і врятував своє плем'я за допомогою «палаючого серця», яке вирвав із грудей щоб освітити шлях для людей у темному лісі. Його смерть стала подвигом, але люди миттєво забули, кому зобов'язані спасінням. На цьому прикладі імпліцитно подано ідею незначущості окремого людського життя порівняно із загальною перемогою і благом. Саме такий героїзм позиціонувався як невід'ємна риса нової «радянської людини» і цей наратив є домінуючим у нинішній росії.

Аналізуючи образ Героя в російському суспільстві, можна дійти таких висновків: 1) базовою тут є «військова метафора», «образ героя війни», який виступає головним ідеологічно забарвленим мірилом бездоганної соціальної поведінки — самопожертви і подвигу в ім'я країни; для візуального забезпечення зазвичай використовують зображення солдатів, військову техніку і зброю, військову форму та її елементи, георгіївську стрічку, ордени; 2) невід'ємною складовою героїчного синкретизму є особистість вождя, яка знаходиться «в центрі» міфологічної свідомості російських громадян; звідси, на думку великої кількості росіян, все, до чого торкається путін і що вирішує, — є правильним і приреченим на перемогу: будь то рішуча боротьба з корупцією, анексія Криму чи «спеціальна воєнна операція».

Характерним є те, що путін, як продукт радянської системи, дуже цінує символи. Для нього, як і для «глибинного» народу, символами є як Сталін, так і «цар-батюшка». Путін розпочав війну саме в 2022 році з метою відзначити символічну дату — 100-річчя створення СРСР — і відновити його. Головними символами могутності та досягнень путінської епохи стали Сочинська олімпіада та Чемпіонат світу з футболу 2018 року. Однак найзначущішим символом став Кримський міст. У негласному суперництві з лідером нацистської Німеччини путін пішов далі. У 2020 році в Росії було збудовано «головний храм Збройних сил РФ», який не має вигляду традиційного православного храму, а більше нагадує храм війни та релігійної секти. Головна ікона храму написана

на дошках, зроблених зі старовинних лафетів гармат та деревини прикладів гвинтівки Мосіна. Стіни храму прикрашені зображеннями, пов'язаними з війною, а у військовому меморіальному комплексі біля храму планується виставити кашкет і костюм Адольфа Гітлера. У мозаїці храму навіть є зображення «зелених чоловічків», а також фреска озброєних російських військових із написом: «Конфлікт у Чехословаччині, примушення Грузії до миру, возз'єднання Криму...». Образ Богородиці нагадує плакат «Батьківщина-мати кличе!».

Захоплення путіна символікою набуло особливого масштабу з початку російсько-української війни, коли 24 лютого 2022 р. військова техніка з маркуванням Z, V, O, X, A вторглася в Україну. Путін особисто обрав знак «Z» як символ російської агресії проти Києва, готуючи свою армію та російське суспільство до масових злочинів в Україні. Отже, як бачимо, російсько-українська війна відбувається не лише на полі бою, але й на рівні символів та ідей [7].

Потрібно взяти до уваги ще один момент. Той, хто вважався Героєм в країні вчора, не завжди вважається таким сьогодні. В Європі все частіше лунають заклики переглянути спадок багатьох історичних постатей, яких до цього часу вважали великими, тому питання про те, як сприймати того, кого дехто вважав «великим героєм», є особливо складним. Наприклад, через 200 років від дня смерті Наполеона Бонапарта французи продовжують сперечатися про те, хто він — національний герой чи тиран, з ім'ям якого пов'язані найтемніші сторінки історії країни. Під час його правління, яке розпочалося у 1799 році, рівень інфляції знизився з 10000% до 6%. Було скасовано значну кількість привілеїв дворянства та обмежено владу духовенства. Досягненнями того періоду вважаються забезпечення рівності перед законом (щоправда лише для чоловіків), релігійна толерантність та ліквідація феодалізму. Також була створена система префектур, яка функціонує у Франції й досі. Проте деякі історики зазначають, що громадянські інститути, створені під час правління Наполеона, насправді були результатом діяльності інших людей, а сам Бонапарт зробив одну з найсерйозніших військових помилок в історії, що підірвало позиції Франції в Європі на десятиліття. Критики Наполеона вважають його сексистом, мілітаристом та прихильником рабства, що суперечить цінностям сучасного західного суспільства [8].

Ідея героїзації має глибоке коріння і в українському суспільстві, що пов'язано з історичними подіями та прагненням вшанувати тих, хто жертвував своїм життям за майбутнє країни. Історія України містить численні приклади героїчних постатей, які стали символами боротьби за незалежність та свободу. Сучасний образ героя-мислителя та героя-митця представлений класиками української культури. Великі постаті, що формують національно-культурний код, такі як Тарас Шевченко, Іван Франко, Леся Українка та інші діячі культури, міцно закріплені в пам'яті народу. Візуальна культура

постійно звертається до цих імен, пропонуючи різноманітні варіанти мистецького осмислення: від класичних і традиційних до сучасних оригінальних інтерпретацій.

Найширший спектр мистецьких інтерпретацій займає постать Тараса Шевченка. Героїзований і міфологізований образ Кобзаря широко представлений у візуальному мистецтві. Наприклад, це «Двовзори» Олега Шупляка, «Шевченкіана» Андрія Єрмоленка, серія картин Юрія Шаповала «Григорович». Образ Тараса Шевченка осучаснено; у картинах згаданих митців він постає як герой революційних та військових дій, борець за незалежність та цілісність України.

Отже сучасний герой може бути історичною постаттю, такою як Тарас Шевченко або Леся Українка, але також може бути і узагальненим образом — воїном-захисником, що символізує мужність і відданість своїй країні. Герой-митець може втілювати себе в сучасних художниках, письменниках, які через свою творчість висловлюють патріотичні почуття та важливі для суспільства ідеали. А герой-мислитель розкривається через інтелектуальні зусилля в пошуках сенсу життя, відображаючи глибокі роздуми над історією, культурою та майбутнім країни.

На думку вітчизняної науковиці О. Ліщинської, — в умовах сучасної України, де відстоювання незалежності знову стає актуальною проблемою через військові події, поняття героїзму отримує нове значення та важливість. Це спонукає суспільство до вшанування героїв минулого та підтримки героїв сьогодення, а також до вдумливих роздумів над сенсом власного життя та місцем кожної людини в історії країни. Сучасний герой — конкретно історичний чи узагальнений образ — це, насамперед, звитяжець, воївник (від традиційного козака Мамаю до осучасненого борця-захисника України), герой-митець, мислитель (класики української культури), а також людина в пошуках сенсу життя, свого призначення [9, с. 61].

Щорічно, 23 травня, в Україні відзначають День Героїв. Це неофіційне свято, присвячене вшануванню українських борців за незалежність і свободу держави. Цей день є можливістю віддати данину не тільки історичним фігурам, таким як Симон Петлюра, Микола Міхновський, Євген Коновалець, але й сучасним захисникам, що обороняють Україну на передовій. У День Героїв українці згадують подвиги різних епох: від лицарів Київської Русі, козаків Гетьманщини, воїнів Української Повстанської Армії (УПА) і діячів Організації Українських Націоналістів (ОУН) до солдат, які боролися за незалежність у XX столітті та продовжують захищати Батьківщину від збройних сил російської федерації у наші дні.

Висновки

Геройзм — це екстраординарна для історії поведінка, яка зберігається в пам'яті поколінь соціуму (етносу, народу, держави). Героїчні символи не є статичним соціально-психологічним утворенням. Доля героїчних символів настільки ж різноманітна, як і доля їхніх героїв-прототипів. Деякі з історичних героїв залишаються в пам'яті народів на віки й тисячоліття, перетворюючись на зразки поведінки в екстремальних ситуаціях, формуючи національний характер. Суспільно значущі ситуації можуть змінюватися, надаючи символу іншого суспільного звучання. Поведінка, важлива і корисна за одних умов, через деякий час може виявлятися марною і навіть шкідливою. Відповідно, і ставлення до символів у суспільстві загалом і влади зокрема зазнає радикальних змін.

Деякі з Героїв зникали майже безслідно, інші змінювалися, розвивалися, збагачувалися новими деталями або отримували нову оцінку, треті — канонізувалися, ставали «історичними символами», знаками епохи. У цьому процесі відбувався досить складний відбір, у якому влада аж ніяк не залишалася осторонь. Особливо значущим і регульованим цей процес був у радянському суспільстві, де історія мала не тільки і не стільки наукове, скільки ідеологічне значення. При цьому відбір фактів для «масового споживання» був дуже складним і жорстким, що отримало продовження в дещо видозмінених формах у нинішньому російському суспільстві.

Героїчні символи породжують феномен масового наслідування, «тиражування» зразка-подвигу. Символізація Героїв, що набуває значення самостійної соціальної цінності, стала не лише предметом наслідування в житті, а й ідеологічним інструментом символічної політики широкого профілю: агітації, пропаганди, виховання молодого покоління громадян.

Досліджуючи проблему «героїзації» в символічному контексті, варто розділити її на дві частини — утилітарно-прикладну роль символів як інструменту морально-психологічної мобілізації суспільства в екстремальних умовах і їхню ціннісно-функціональну роль в історичній пам'яті як опорних точок національної самосвідомості. Основним каменем спотикання в оцінках героїчних символів, що їх продукують різні соціальні сили, залишається співвідношення фактичної основи події, що «символізується», та елементів міфологізації в її канонічній версії, тобто ступінь відповідності символу його реальному історичному прототипу. В теоретичному аспекті це, безумовно, вимагає продовження наукових досліджень царини символічного. В практичному аспекті, особливо в умовах російсько-української війни необхідна реалізація низки продуманих послідовних заходів із формування доступного для сприйняття й популяризації образу справжнього Героя як базової основи патріотизму, орієнтуру в життєвій стратегії молодого покоління і чинника підвищення його громадянської позиції.

Список посилань

1. Carlyle T. Sartor Resartus. Lectures on Heroes. Chartism. Past and Present. London: Chapman and Hall, Limited, 1890. 308 p.
2. Герої та знаменитості в українській культурі: [колективна монографія] / Є. Кононенко, О. Різник, М. Рябчук та ін.; ред.-упоряд. О. Гриценко. Київ: УЦКД, 1999. 352 с.
3. Кемпбелл Дж. Тисячолікий герой. Львів: Terra Incognita, 2020. 416 с.
4. Клокун А. «Жах історії» М. Еліаде: чому ми страждаємо через історію? URL: https://24tv.ua/tayemnitsi_pivnichnoyi_koreyi_moya_podorozh_u_suchasniy_totalitarizm_fotoreportazh_n1335115 (дата звернення: 28.05.2024).
5. Герой. Словник UA. URL: <https://slovnuk.ua/index.php?sword=%D0%93%D0%B5%D1%80%D0%BE%D0%B9> (дата звернення: 28.05.2024).
6. Данко: світло для інших ціною власного життя. URL: <https://history.1kr.ua/publication/493> (дата звернення: 30.05.2024).
7. Символи путіна: як президент РФ намагається бути схожим на Гітлера. URL: <https://cgs-center.org/> (дата звернення: 25.05.2024).
8. Івшина О. Незручний ювілей. Як Франція досі сперечається щодо Наполеона. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-56961858> (дата звернення: 23.05.2024).
9. Ліщинська О. І. Образ сучасного героя: репрезентації в царині українського актуального мистецтва. Актуальні проблеми філософії та соціології: науково-практичний журнал / Голов. ред. Д. В. Яковлев; відпов. секретар І. В. Шамша; Міністерство освіти і науки України; Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2017. Вип. 20. С. 59–62.

References

1. Carlyle, T. (1890). Sartor Resartus. Lectures on Heroes. Chartism. Past and Present. London: Chapman and Hall, Limited, 308 p.
2. Heroes and celebrities in Ukrainian culture: (1999). [collective monograph] / Ye. Kononenko, O. Riznyk, M. Ryabchuk et al.; editor-in-chief AT. Hrytsenko Kyiv: UTCD, 352 p. [in Ukrainian].
3. Campbell, J. (2020). A hero with a thousand faces. Lviv: Terra Incognita, 416 p. [in Ukrainian].
4. Klokun, A. (2024). «The horror of history» by M. Eliade: Why do we suffer because of history? URL: <https://24tv.ua/>

- tayemnitsi_pivnichnoyi_koreyi_moya_podorozh_u_suchasniy_totalitarizm_fotoreportazh_n1335115 (access date: 05/28/2024). [in Ukrainian].
5. Hero. (2024). UA dictionary. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?s wrd=%D0%93%D0%B5%D1%80%D0%BE%D0%B9> (access date: 05/28/2024). [in Ukrainian].
  6. Danko: light for others at the cost of one's own life. (2024) URL: <https://history.1kr.ua/publication/493> (access date: 05/30/20024). [in Ukrainian].
  7. Putin's symbols: how the Russian president tries to be like Hitler. (2024) URL: <https://crs-center.org/> (access date: 05/25/2024). [in Ukrainian].
  8. Ivshina, O. (2024). An inconvenient anniversary. How France still argues about Napoleon. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-56961858> (access date: 05/23/2024). [in Ukrainian].
  9. Lishchynska, O. I. (2017). The image of a modern hero: representations in the field of Ukrainian current art. Current problems of philosophy and sociology: scientific and practical journal / Editor-in-chief D. V. Yakovlev; responsible secretary I. V. Shamsha; Ministry of Education and Science of Ukraine; National University «Odesa Law Academy». Odesa, Issue 20, 59–62. [in Ukrainian].

Kateryna Goldenstein

Candidate of Political Science, Teacher

Political and Legal College «ALSKO» (Kyiv, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0002-6977-9716>

e-mail: k.golden2022@gmail.com

HEROISM AS A SOCIAL PHENOMENON: FEATURES OF SYMBOLIC REFLECTION

Abstract

The social role of symbolism is studied as one that gives political life and political actions a special meaning. On this basis, the phenomenon of «heroism» in the structure of the symbolic policy of the state is considered. The essence and functions of symbols of heroization, the mechanism and methods of its symbolization and introduction into public consciousness are analyzed. The significance of creating a «hero image» as a way of politically conditioned use of social activity is revealed. The historical origins of the «hero image» and the factors of its influence on socio-political processes are shown using examples, including the function of preserving and producing nationally oriented values, as well as speculation in order to ensure the dominance of certain political forces.

It is proved that the formation of heroic symbols is one of the key ideological instruments of influence on the psychology of citizens in general and at the same time is a phenomenon of mass, largely mythologized consciousness. The process of forming heroic symbols and types of heroic acts, and the features of their use by political propaganda are analyzed. The specifics of the formation and symbolic representation of the «hero image», its place in the historical memory of modern society are reflected. The possibilities and prospects of interpreting the phenomenon of heroism in modern Ukraine, taking into account the realities of the Russian-Ukrainian war, are revealed.

Keywords: symbolism, symbolic politics, political power, heroism, hero, deheroization, political ideology, mythological consciousness. star_border.

Стаття надійшла до редакції 21.10.24

© Голденштейн К. О., 2024